

Н.О. Свинаренко,

ХНЕУ ім. С.Кузнеця, Харків

ПРО ВИТОКИ ВИХОВАННЯ ТУРКМЕНСЬКОЇ МОЛОДІ : УРОКИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ (ІСТОРИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ)

У статті звернена увага на ключові аспекти патріотичного, родинного, морального та естетичного виховання туркменських студентів, що навчалися в українських університетах на початку 2000-х років. Виявлено, що всі названі складові виховання мають ефективне втілення в представників туркменського студентства. У статті акцентується увага на тому, що позитивний результат виховання туркменських студентів відбувся завдяки грамотній державній підтримці.

Ключові слова: патріотичне виховання, туркменські студенти, народна педагогіка, державна підтримка.

The article draws attention to the key aspects of patriotic, family, moral and aesthetic education of Turkmen students who studied at Ukrainian universities in the early 2000s. It was found that all these components of education have an effective embodiment in the representatives of Turkmen students. The article emphasizes that the positive result of the education of Turkmen students was due to the competent state support.

Key words: patriotic education, Turkmen students, folk pedagogy, state support.

На початку 2000-х років на Україні навчалось надзвичайно багато іноземних студентів з Туркменістану. Училися вони на різних спеціальностях, де то після бакалаврату продовжував навчання у магістратурі. Вони за своїми здібностями, знаннями та вміннями, мотивацією до навчання, як і наші вітчизняні студенти, безперечно були різними. Та не помітити їх гарне виховання, надзвичайно шанобливе ставлення до старших людей, що певною мірою сприяло ефективності навчального процесу, було неможливо.

Метою даної роботи є аналіз витоків патріотичного, родинного, морального, естетичного виховання у туркменської молоді, акцентуючи увагу на історичних та культурних аспектах.

Аналізуючи різні складові виховання (моральне, естетичне, екологічне, правове, патріотичне) варто зупинитися на патріотичному. На лекціях та практичних заняттях навчальних дисциплін гуманітарного циклу кожен викладач неодмінно помічав любов до своєї країни у туркменських студентів, їх почуття обов'язку перед рідною державою, її відомими політиками та її соціальними інституціями, що, безперечно, заслуговує на величезну повагу.

Виховання студентів повноцінною, гармонічно розвиненою особистістю, багато в чому залежить від умілого використання засобів та методів народної педагогіки [6, с.18]. Вважається, що за їх допомогою встановлюється спадковість поколінь, забезпечується зв'язок з історичним корінням свого народу. На Сході завжди вважали, що відірвання від народних традицій у справі виховання молодого покоління приносить тільки шкоду. Цієї ж думки був і киргизький письменник Чингіз Айтматов, який стверджував, що «...забуваючи своє коріння, ми розриваємо зв'язок часів та поколінь, а людини без пам'яті минулого, поставлений перед необхідністю заново визначити своє місце у світі, людина без історичного досвіду свого народу виявляється поза історичною перспективою та здатна жити тільки сьогоднішнім днем» [1, с.103]. Традиції, котрі своїм корінням відходять у далеку давність, регулюють поведінки та вчинки людини дома, в суспільстві, сприяють формуванню добрих думок та почуттів [6, с.23].

Також на заняттях з країнознавства на підготовчому відділенні, на практичних заняттях з історії України кожен викладач бачив гарне знання історії своєї батьківщини серед туркменського студентства. Історію Туркменістану юні туркмени досить детально викладають починаючи від сельджуцьких царств до сьогодення, досить гарно знають генеалогічне дерево туркменських сельджуків, орієнтуються в історії османських туркмен у Туреччині. Виходячи з цього, туркменські студенти вчили історію України, орієнтуючись на хронологію викладу ключових подій історії своєї рідної країни.

Фактично ще у закладах дошкільної освіти маленькі туркменські громадяни знайомляться з державним прапором своєї країни. Основний зелений колір полотнища прапора є образом життя, зеленої трави, благополуччя та миру у країні. Білий півмісяць є символом мирного неба у країні, а п'ять білих зірочок, що розташовані біля півмісяця вказують на п'ять велаятів (місцевих адміністративних центрів) Туркменістану.

На заняттях гуманітарного циклу в аудиторії ми бачимо студентів, що безмежно люблять свою батьківщину, свій рідний край, вони мають високу національну свідомість. Виходячи зі вказаних фактів можна зробити висновок, що патріотичне виховання у туркменських студентів початку 2000-х років було на дуже високому рівні.

Родинне виховання надзвичайно важливе для гармонійного розвитку будь-якої людини. У туркмен родинне виховання починається з матері, котра готова пожертвувати своїм життям заради дітей. Любов матері до дитини червоною ниткою проходить через весь все життя людей Сходу. Дівчаток виховують так змалечку.

Це дуже глибоке почуття знайшло своє відображення і в художній творчості. Глибока повага перед цінністю цього священного почуття в епосі достойно особливої уваги та заслуговує на повагу, як засіб виховання материнства.

Щодо аналізу родини, то у туркменській родині для дітей взірцем для наслідування має бути батько. Авторитет батька у представників цього народу теж є беззаперечним. Слово батька завжди було законом, воно не потребувало якихось аргументів, доказів. Мати теж намагалася підтримувати авторитет батька, ніколи не відміняла його вимог, одна не приймала відповідальних для молодших членів родини рішень. Таким чином, реалізовувався принцип єдності вимог родини [6, с. 25].

Важливе значення у огузів мала традиція благословення дітей. Кожен раз у витоку важливих подій і справ, батьківське благословення було обов'язковим. Одруження, битва за батьківщину, мандрівка в інші держави, будівництво чи придбання власного житла та інші життєві події увінчалися щасливим

закінченням тільки за умови батьківського благословення. Ця традиція з давніх давен до сьогодні прикрашає моральне обличчя туркменської молоді .

Зокрема, старим та літнім жінкам слід нести відповідальність за виховання дітей, для того, щоб майбутні покоління були стриманими, благо розумними, прищеплювали кращі людські якості.

Велике значення мали правила домашнього виховання : поважати старших, любити молодших, поважати батьків, красиво та чисто вдягатися, зберігати в домі зароблене чесною працею. Тримати своє житло у чистоті та в порядку, захищати свій дім, зберігати натхнення, гарно одягати дівчат та невісток [6, с.34]. Життя та світ починається з кожної людини, з її фізичного та духовного здоров'я.

Постулати сучасної туркменської педагогіки чільне місце у вихованні надають моральній складовій. До таких умов слід віднести: забезпечення необхідної взаємодії державної влади, пануючої ідеології, суспільства та власне військової сили на основі історичного досвіду та національних традицій; визначення в масштабах держави, суспільства чітких ідеологічних установок, норм, духовних цінностей, де детермінуючим началом, необхідною умовою та рушійною силою має бути духовність суспільства; створення діючої системи духовного виховання у масштабах суспільства і, перш за все, забезпечення єдиного духовного поля [3, с. 334].

При цьому духовність має бути пріоритетом у духовній, політичній, економічній та ін. аспектах життя суспільства. Аналізуючи історичний досвід духовного виховання студентів, можна припустити, що суттю даного процесу, може бути не тільки взаємодія, але і створення необхідних умов для досягнення ефективності тих чи інших поставлених завдань.

Результативність виховання проявляється в наявності ціннісно-змістовних позицій, у вирішенні виникаючих проблем культурним способом.

Результати досліджень свідчать про те, що виховне середовище вищого навчального закладу є особисто значущою складовою для студентів. В якості основної складової завдань виховної діяльності є набір тих якостей особистості та індивідуальності, покращання яких приймається системою виховання в якості її основних завдань. Важливе значення у вищому навчальному закладі

приділяється застосуванню інноваційних технологій виховання студентів, які відповідають сучасним соціально-економічним, духовним та освітнім умовам у країні. Сучасний підхід до виховання включає в освітній процес не тільки навчання та виховання, але і психолого-педагогічну підтримку особистості та індивідуальності студента, викладача, куратора групи.

Процес освіти розглядається в єдності навчальної та позанавчальної роботи. Успішність студента залежить не тільки від того, які знання він отримує в процесі навчальної роботи. Для розвитку професійних та особистісних якостей велике значення має включення студентів у позанавчальну діяльність, розвиток його талантів та здібностей, в том числі у майбутній професійній діяльності. Актуальним є виховання поваги та милосердного відношення до ближніх, знайомство з духовними традиціями та укладом життя православної родини, розуміння свого місця в родині, орієнтація на чоловічий та жіночий еталон поведінки і т. д. В цьому напрямі проводяться надзвичайно популярні серед молоді конкурси: студентських родин, «Дім, в якому я живу», «Живе такий хлопець», «Краса ненаглядна» та ін. [3, с. 335].

При цьому необхідністю використання традицій як засобу морального виховання студентів та відсутністю системного знання про суть морального виховання молоді в умовах реалізації можливостей «традиційного механізму» її включення в суспільство та присвоєння моральних традиційних духовних цінностей. Разом з тим в більшості досліджень традиції у вихованні, в том числі і в моральному, розуміються як феномен стихійної соціалізації (традиційний механізм), а не як цілеспрямовано застосований виховний засіб, внаслідок чого роль традицій в процесі духовного виховання розглянута дуже слабо [3, с.334].

Крім того, педагоги-дослідники, як правило, акцентують увагу на традиціях як зовнішніх регуляторах поведінки людини, звертаючи недостатньо уваги на їх ціннісно-змістовний потенціал. Аналіз педагогічних досліджень та освітньої практики дозволяє передбачити, що відповідне використання народних традицій може значно підвищити ефективність морального виховання студентської молоді. Для цього необхідно перебороти використання традицій лише в їх «інструментальної» функції як засобу трансляції зовнішніх форм, по суті

ритуалів поведінки, ніж моральних норм та закладених у них цінностей. Народні традиції як ресурс морального виховання, як джерело та механізм залучення молодих людей до цінностей та сенсам морального буття можуть залишатися актуальними засобами морального виховання студентської молоді, якщо не досліджувати особливості традицій як засоби та механізми включення студентської молоді в систему суспільних відносин і в контексті культури на ціннісній основі [3, с. 335].

Слідуючи з вище наведених у виховання студентської молоді на основі народних моральних традицій необхідно виконувати наступні завдання: організація допомоги слухачам у прийнятті традиційних цінностей духовного виховання, розвитку професійно значущих якостей; погодження ціннісно-сміслових орієнтирів, методичних регуляторів в реалізації інноваційних підходів у духовно-моральному вихованні молоді; виявлення проблем організації і розвитку у сфері духовного виховання студентів у ВНЗ та педагогічної підтримки студентів у нових соціокультурних умовах; аналіз та засвоєння практичного досвіду по організації духовного виховання студентів; знайомство з варіантами діючих програм та проектів у сфері духовного виховання та вимогами до розробки авторських педагогічних проектів, формуванню проектної культури; апробація інноваційного методичного інструментарію, технологій у вирішенні завдань духовного виховання; забезпечення оволодіння слухачами конкретними технологіями роботи зі студентськими ініціативами; координація дій науково-педагогічної громадськості вищих навчальних закладів, представників інших закладів та організацій в забезпеченні якості виховної роботи та соціально-педагогічної підтримки молоді; створення системи міжрегіональної взаємодії вищих навчальних закладів, обміну досвідом та інформацією по проблемам виховання студентів [3, с. 335]. Таким чином, в спадковості священних традицій та звичаїв туркменського народу є всі підстави стверджувати, чого існує актуальна потреба в розробці теоретичних основ духовного виховання студентської молоді на основі традицій як важливого та дієвого механізму її включення в суспільство і в контекст національної культури [3, С.333.].

Тобто, моральне виховання туркмен виявляється у щирості, доброті, вдячності, любові до батьків, поваги до літніх людей, діточок, справедливості, терпимості і т.і.

Як відомо, естетичне виховання кожного народу формується під впливом різних складових: краси навколишньої природи, творів художньої літератури, образотворчого мистецтва, архітектури, музики та ін. Все це має за допомогою спеціальних методів дії на свідомість викладатися з починаючи з родини, дошкільних навчальних закладів і завершуватися у вищій школі.

Навіть у дитячих садочках вихователі розповідають, що кращі тканини Туркменістану роблять у Мерве та у Нусае, вони є надзвичайно оригінальними і кожен виріб є шедевром ручної праці. А туркменські шовкові тканини та шовкові декоративні ковдри є нереально красивими. Сотні тисяч туристів з усього світу приїждять щорічно до Туркменістану, щоб побачити ці шедеври ручної праці та прекрасної людської уяви.

Національний одяг туркменського народу, це не що інше, як матеріалізована прекрасна музика, присвячена туркменській природі з її довгим та жарким літом та короткою та напрочуд гарною весною. Ось чому здавна жінки носили одяг досить яскравих барв – від яскравого червоного до зеленого та всіх відтінків блакитного. Подібні барви, як відомо, мають і традиційний весільний чоловічий одяг. На красивих барвах весни у дошкільних закладах Туркменістану вчать маленьких громадян розуміти та любити красу, бачити все прекрасне, що оточує людей.

У шкільні роки велике значення естетичного виховання реалізується вже іншими засобами, одними з яких - твори художньої літератури. Зокрема, вірші відомого туркменського майстра художнього слова Махтумкули (1724-1807) мали сильний вплив на розвиток східної поезії, його вірші і невеликі поеми, близькі до народної творчості по мові та поетичним прийомам, збережені пам'яттю народу, зробилися джерелами мудрості і поетичного натхнення для потомків до нашого часу [4, с.5]. Туркменський читач звик цінувати у творчості цього відомого літератора прихильність до реальної земної праці і справи пересічної людини.

Інший туркменський митець, поет Нурмухаммет Андаліб (близько 1712-1780) у своїх творах закликає до гуманізму, допомоги одне одному у важкий час [2, с. 5]. Відомо, що життя простих людей ніколи простим не було. І ця тематика зі зрозумілих причини є надзвичайно актуальною для пересічного населення. Пересічні громадяни в усі часи важко працювали та сподівалися на краще майбутнє своїх нащадків. Цей великий письменник Нурмухаммет Андаліб є автором багатьох творів історичного змісту, легенд релігійного характеру, де за допомогою красивого художнього слова, цілком зрозумілого змісту більшості туркмен, оспівується великодушність та благородство людської душі, підкреслює всі кращі риси, позитивні особливості характеру жінок та чоловіків.

Крім поезій про щоденні робочі будні цього народу у художній скарбниці Туркменістану є й інші шедеври художнього слова. Твори одного з туркменських митців, Молланепеса (1810-1862), пробуджувала у людях прекрасні почуття і думки про високе. Цей туркменський літератор у своєму доробку має багато віршів з патріотичної та героїчної тематики, основну частину його творів займають вірші про кохання та про людську красу, вони є зрозумілими всім читачам, бо любов у тій чи іншій формі є у житті кожної людини [5, с.12]. Це блискучий майстер любовної лірики, оспівувач вільної від приниження людської гідності любові, якого туркмени називають просто «шахом любові» [5, с.13].

ВИСНОВКИ. Патріотичне виховання у туркменських студентів початку 2000-х років було на дуже високому рівні, і це можна було відчутти під час роботи. Їх традиційні моральні цінності виявляються у вираженні кращих людських рис: щирості, доброти, вдячності, любові до батьків, поваги до літніх людей, справедливості, терпимості і т.і. Естетичне виховання туркменської молоді починає формуватися дуже рано, пізніше формується під впливом кращих зразків туркменської літератури (Андаліба, Махтумкулі, Молланепеса та багатьох ін.).

Все вищевикладене змушує нас зробити певні історичні уроки. Відносно патріотичного виховання: у різних вікових категоріях українців рівень патріотизму різний. Наші традиції теж гарні, неповторні і оригінальні. У дитячих садках та школах наша юнь співає народних пісень, одягає вишиванки. У вищих

навчальних закладах теж проводиться чимало заходів, що сприяють зростанню як національної свідомості, так і просто викликають щире зацікавлення маловідомими фактами з історії, літературознавства, краєзнавства. Представники найпродуктивнішого віку на Україні дуже часто ігноруючи участь у виборах Президента, референдумів показують свою байдужість до майбутнього свого та своїх нащадків. А серед представників більш старших вікових категорій немало тих, хто не володіє українською мовою. Про який патріотизм у такому випадку може йти мова?

Натомість наведений приклад становлення виховання туркменської молоді (на аспектах патріотичної, родинної, моральної, естетичної складової) показує нам, українцям зразок того, як сильна державна політика, контролюючи всі органи освіти (від дошкільної до вищої) здійснює дієву роботу з виховання майбутнього своєї держави. В Україні не бракує красивої природи (практично в усі пори роки, на відміну від Туркменістану). Також в Україні надзвичайно багато дуже гарних творів як літератури, так і образотворчого мистецтва, на яких здійснюється навчання та виховання нашої молоді. Натомість нам бракує державної підтримки на основних етапах виховання молоді.

Список використаних джерел

1. Айтматов Ч. В соавторстве с землёю и водою... Очерки, статьи, беседы, интервью.- М.: Прогресс, 1978.- 312 с.
2. Андалиб Н. Стихотворения и поэмы. Национальный институт рукописей Академии наук Туркменистана. - А. : Туркменская государственная издательская служба, 2011. - 235 с.
3. Гуджиков Х. Д. Воспитание студенческой молодежи на основе духовно-нравственных традиций туркменского народа /Х. Д. Гуджиков// Молодой ученый. - 2019.-№ 44 (282). - С. 332-335.
4. Махтумкули. - А. : Туркменская государственная издательская служба, 2010. - 415 с.
5. Молланепес. Стихи. - А. : Туркменская государственная издательская служба, 2010. - 196 с.
6. Пирлиев К. Народная педагогика. Ашгабат, 1981. - 424 с.

